IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 02 MAY 2026

SOLIQ YUKINING BIZNES RIVOJIGA TA'SIRI

Qalandarova Gulbahor Matyakubovna
SDVMChVB Unversiteti Toshkent filiali Buxgalteriya hisobi va audit kafedrasi katta o'qituvchisi

Rustamova Irodaxon
SDVMCHVB Unversiteti Toshkent filiali Buxgalteriya hisobi va audit yo'nalishi 3-bosqich talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.19974735

Kirish

"Biz inson qadrini ulug'lashni e'lon qildik, xalqimizni rozi qilishga harakat qilayapmiz. Xalqimiz qachon rozi bo'ladi? Soliq kam bo'lib, daromadi oshsa."

Shavkat Mirziyoyev

Bozor iqtisodiyoti sharoitida soliq tizimi davlat moliyaviy siyosatining eng muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Soliq yukining darajasi va tuzilmasi biznes subyektlarining investitsion faolligi, raqobatbardoshligi hamda uzoq muddatli rivojlanish strategiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Soliq yuki deganda xo'jalik yurituvchi subyekt zimmasiga yuklatilgan jami soliqlar va majburiy to'lovlarning uning moliyaviy natijalariga nisbatan ulushi tushuniladi.uz

Davlat budjeti — davlatning davlat vazifalari va funksiyalarini moliyaviy jihatdan ta'minlash uchun mo'ljallangan markazlashtirilgan pul jamg'armasi.

Global iqtisodiy integratsiya jarayonlari chuqurlashib borayotgan bir sharoitda soliq siyosatining xalqaro standartlarga mosligi, shaffofligi va barqarorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada soliq yukining biznes rivojiga ta'siri nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi, xalqaro tajriba asosida xulosalar shakllantiriladi.

"Soliq to'g'risidagi qonunchilik hujjatlaridagi barcha bartaraf etib bo'lmaydigan qarama-qarshiliklar va noaniqliklar soliq to'lovchining foidasiga talqin qilinadi"

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi 13-moddasi

Asosiy qism

1. Soliq yukining iqtisodiy mazmuni va ko'rsatkichlari

Soliq yukini baholashda bir nechta asosiy ko'rsatkichlardan foydalaniladi:

- yalpi ichki mahsulotga nisbatan soliq tushumlari ulushi, korxona foydasiga nisbatan soliqlar ulushi;
- mehnatga haq to'lash fondiga nisbatan soliq ajratmalari va boshqalar.

Xalqaro amaliyotda soliq yukini baholashda samaradorlik, adolatlilik va neytrallik tamoyillari muhim hisoblanadi.

Soliq yukining optimal darajasi davlat budjeti barqarorligini ta'minlash bilan birga, tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy rag'batini susaytirmasligi lozim. Aks holda, yuqori soliq yuklari yashirin iqtisodiyot ulushining ortishiga, kapitalning boshqa hududlarga oqib ketishiga olib kelishi mumkin.

2. Soliq yukining biznes faoliyatiga bevosita ta’siri

Yuqori soliq yuklari korxonalarning sof foydasini qisqartiradi va reinvestitsiya imkoniyatlarini cheklaydi. Bu esa innovatsion loyihalar sonining kamayishiga, asosiy vositalarning yangilanish sur’atlarining sekinlashishiga olib keladi. Past va barqaror soliq stavkalari esa biznes muhitining jozibadorligini oshiradi. Bundan tashqari, soliq ma’murchiligining murakkabligi ham biznes rivojiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Hisobot topshirish tartiblarining soddalashtirilishi va raqamlashtirish jarayonlari korxonalar xarajatlarini kamaytiradi hamda ularning asosiy faoliyatga e’tibor qaratishiga imkon yaratadi.

3. Xalqaro tajriba va qiyosiy tahlil

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, soliq siyosatining barqarorligi va prognoz qilinuvchanligi investorlar uchun muhim omil hisoblanadi. Ko‘plab mamlakatlarda kichik biznes uchun imtiyozli soliq rejimlari joriy etilgan. Bu esa startaplar va innovatsion loyihalarning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, soliq yuki nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham baholanadi. Soliq tizimining shaffofligi, korrupsiyaviy xavflarning pastligi va teng raqobat muhitining mavjudligi biznes muhitining umumiy samaradorligini belgilaydi.

4. Soliq yukini optimallashtirish yo‘nalishlari

Soliq yukini optimallashtirish davlat va biznes manfaatlari o‘rtasida muvozanatni ta’minlashni talab etadi. Buning uchun soliqlar bazasini kengaytirish, ma’murchilikni soddalashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish muhimdir. Shuningdek, differensial soliq stavkalari orqali ustuvor sohalarni qo‘llab-quvvatlash mumkin.

Soliq yukini kamaytirish uchun rejalarning asosiy farqlari jadvali (oldingi davr va hozirgi davr)

Xususiyati	Oldingi davr	Hozirgi davr
QQS stavkasi	Yuqori(20% gacha)	Past (12% gacha, 2023-yildan boshlab)
Yondashuv	Jazolovchi	Ko‘makchi
Hisobotlar	Qog‘oz shaklida, murakkab	Elektron, soddalashtirilgan
Soliq yuki	Yuqori	Kamaymoqda (25% gacha maqsad)
Monitoring	Tizimsiz	Avtomatlashgan va monitoringli

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, soliq yuki biznes rivojining muhim omillaridan biridir. Optimal va adolatli soliq siyosati iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiradi, investitsiyalar hajmini oshiradi hamda tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy barqarorligini ta’minlaydi. Soliq yukining haddan tashqari yuqori bo‘lishi esa iqtisodiy faollikni pasaytirishi mumkin. Shu bois,

soliq siyosatini shakllantirishda xalqaro tajriba, milliy iqtisodiyot xususiyatlari va uzoq muddatli rivojlanish strategiyalari inobatga olinishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi https://lex.uz/mact/4674902#4676939
2. O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjetini tuzish va ijro etish qoidalari https://lex.uz/docs/-7144874?ONDATE=16.05.2025%2000
3. Oliy Majlis Qonunchilik palatasi https://parliament.gov.uz
4. Google ma`lumotlari: https://lex.uz ; https://president.uz va https://yuz.uz